

tum. Deus ergo nec dat auxilia quibus videt hominem abusurum, nec negat majora, quibus videt hominem bene usurum, ut homo non convertatur vel pereat, sed sufficientia auxilia dat, quibus, quantum est ex parte Dei, convertatur homo; majora denegat, vel aliquando in pœnam prioris mali, vel quia illa nemini debet, et ostendere vult se gratis dare cui dat, vel ut permittat libertatem et naturam suo modo operari, vel propter alias rationes providentiæ suæ, juxta quas, ex infinitis rationibus, quibus Deus prævidit posse se gubernare homines, et ad finem supernaturalem dirigere, in quibus fere omnibus prævidit, si hunc eligeret vel illum, illos fuisse damnandos, illos vero salvandos, ex sola sua libertate hunc eligit modum, gratis eligendo omnes qui juxta hanc rationem providentiæ salvandi sunt, reliquos vero permittendo damnari, quamvis hoc ipse non intendat. Nec fere potuit aliter fieri nisi Deus vellet, vel communem usum libertatis valde immutare, vel omnibus hominibus extraordinaria dona gratiæ conferre, quod non oportebat.

9. Et juxta hæc facilis est etiam responsio ad alteram partem, quod si Deus prævidisset hominem nunquam cooperaturum gratiæ ejus, non posset illum eligere, vel actus ejus præfinire; hæc enim conditionalis in omni sententia vera est; tamen antecedens, quoad omne tempus vitæ, et quoad omnia auxilia et omnes modos quibus Deus potest hominem ad se trahere, est plane impossibile, multo magis quam impossibile sit hominem lapsum et divina gratia destitutum, et longo tempore a dæmone vexatum, non cadere aliquando; quia potentior est divina gratia, et plures modos ac efficaciores novit Deus permovendi et trahendi voluntatem hominis, ut in bonis consentiat, quam sit tota fragilitas naturæ, vel potentia dæmonis ad perducendum hominem.

10. Denique, quod de prædefinitione peccati dicebatur, eodem modo expediendum est, quo simile de reprobatione est dissolutum; ex vi enim libertatis non repugnaret peccatum præfiniri, quia, supposita hac scientia, non propterea tolleretur libertas; tamen aliunde repugnat divinæ bonitati propter objecti turpitudinem, ut in superioribus tractatum est.

CAPUT VII.

DECLARATUR MODUS QUO DEUS HÆC FUTURA COGNOSCIT.

1. In hac re declaranda, eadem nobis occurrit difficultas quæ sese offert Theologis omnibus, in explicando modo quo Deus cognoscat contingentia, quæ revera in aliqua temporis differentia futura sunt; et tota posita est in explicando quonam modo ex parte objecti veluti utatur Deus ad hæc futura cognoscenda, nam ex parte principii seu cognoscentis nulla est difficultas, certum est enim Deum seipso, suaque essentia hæc omnia cognoscere, sive illa per modum intellectualis luminis, sive per modum speciei intelligibilis, sive per modum actus intelligendi a nobis consideretur.

2. *Ratio difficultatis proponitur.* — At vero ex parte objecti res est obscurissima, quia omne objectum aut est per se notum, ut in se cognoscatur immediate et per seipsum, aut medio aliquo indiget quo cognoscatur, juxta analyticam doctrinam; hæc autem conditionales contingentes neque ex terminis per se notæ sunt, ut manifeste constat, quia nec sunt veritates necessariæ, nec termini earum seipsis habent immediatam et intrinsecam connexionem; neque est ullum medium quo cognoscantur. Aut enim hoc medium esset extrinsecum, ut auctoritas dicentis; et hoc non habet locum in cognitione divina; tum quia pertinet ad imperfectam cognitionem; tum quia non habet Deus superiorem a quo discat, vel cui fidem adhibeat. Aut tale medium esset effectus aliquis, et hoc etiam confert imperfectam cognitionem et non habet locum in præsentem; quia res futura, antequam sit, non habet effectum, nisi forte futurum ab ipsa, et consequenter magis occultum quam ipsa. Aut denique medium est causa aliqua, et hæc nulla excogitari posse videtur, ex qua certo et infallibiliter cognoscantur hæc futura, quia nulla est cum qua habeant necessariam connexionem. Et hæc quidem communia sunt his futuris conditionatis cum absolutis. Illud autem est horum proprium, in quo posita est specialis difficultas, quod illa, quæ aliquando futura sunt, habitura sunt verum esse reale pro aliqua differentia temporis, ratione cujus possunt terminare æternum intuitum divinæ scientiæ; et ita illa sciuntur a Deo non aliquo

medio, sed in seipsis, et per modum simplicis intuitionis, non quia necessariam connexionem habeant, sed quia realem et existentem connexionem habent, quæ videatur. At vero hæc conditionata, quia nunquam habitura sunt esse, nec hoc modo possunt in seipsis videri, nec vere habent in se connexionem vel determinationem, quæ in se videri possit; ideo nullum relinqui videtur medium, nullusque modus quo cognosci possint.

3. *Prima sententia.* — Antequam nostram sententiam aperiamus, duo sunt examinandi modi, quibus hæc scientia declarari solet, omissis aliis, quæ nullam auctoritatem vel probabilitatem habent, et in futuris etiam absolutis ab omnibus rejiciuntur. Prima itaque sententia affirmat scire Deum hæc futura in suis causis proximis, et perfecta comprehensione nostri liberi arbitrii, et eorum omnium quæ possunt illud determinare vel impedire; nam, licet liberum arbitrium nude sumptum indifferens sit, et ideo in illo ut sic non possit effectus determinatus cognosci, tamen adjunctis omnibus circumstantiis, occasionibus, causis et cogitationibus quæ hic et nunc illud circumstant, infallibiliter in ejus comprehensione cognoscitur ad quid sit determinandum. Quod si hoc verum est de libero arbitrio actu existente, vel aliquando futuro, idem proculdubio erit de illo apprehenso sub ea conditione, si in tali occasione et circumstantiis constituatur. Atque hac ratione merito tribui potest hæc opinio Durando, in 1, dist. 38, quæst. 3; Thomæ de Arg., in 2, dist. 40, art. 3, ad arg., et aliis, qui dixerunt Deum hoc modo cognoscere ea contingentia, quæ revera sunt aliquando futura. Quæ sententia tribui solet divo Thomæ, 1 cont. Gent., cap. 67, ratione 3. Sed ibi non agit de causis liberis, sed de aliis, ut etiam Ferrar. intellexit. Potest tamen in hujus sententiæ confirmationem adduci Augustinus, nam pluribus in locis explicat vocationem efficacem, quia datur modo congruo, id est, prout Deus novit esse ita accommodatam affectui et dispositioni talis voluntatis, ut in ea habitura sit effectum, ut constat ex quæstione 2 ad Simplicianum, et aliis locis supra citatis. Unde, libro 4 de Anima et ejus origine, c. 7, dicit nos non cognoscere quibus tentationibus vincenda sit nostra voluntas, vel quibus sit restituta, quia illam non comprehendimus; ergo e contrario Deus id cognoscit, quia illa omnia comprehendit. Ratio vero esse potest, quia, cum hæc, quæ nunquam sunt futura, non

possint per æternitatis præsentiam cognosci, non videtur superesse alius modus quo cognosci possint. Et alioqui non videtur hic modus impossibilis, spectato infinito excessu inter divinam et angelicam, vel humanam, tum scientiam, tum voluntatem. Potest autem angelus sua scientia, magna et vehementer conjectura suspicari, quid hominis voluntas velit in tali occasione, solum ex cognitione ipsius voluntatis et naturæ ejus; ergo Deus poterit ex hoc medio scientiam certam illius effectus habere.

4. *Rejicitur.* — Hæc sententia, sicut in contingentibus absolute futuris a gravioribus Scholasticis rejicitur, ita et in conditionalibus est a nobis rejicienda; militat enim eadem ratio, ut sæpe dictum est. Improbant autem illam D. Thomas, 1 part., quæst. 14, art. 13, et quæst. 57, art. 3; 86, art. 4; 2. 2, quæst. 171, art. 6, ad 2, et 1 cont. Gent., c. 66 et 67; Cajetanus et Ferrar., his locis; Capreolus late, in 1, dist. 38, quæst. 1, ubi in hoc conveniunt Scotus cum suis, Ocham cum Nominalibus, et denique reliqui Theologi. Et mihi est indubitata sententia. Ratio vero generalis est, quia effectus in causa cognosci non potest, nisi secundum esse quod habet in illa; sed effectus contingens in causa sua proxima, etiam proxime disposita ad operandum cum omnibus prærequisitis, non habet esse certum et determinatum, sed indifferens; quia virtus causæ neque est ex se ad illum determinata, neque ex omnibus adjunctis sufficienter determinatur; ergo non potest talis effectus in tali causa cum certitudine cognosci. Major cum consequentia per se nota videtur. Minor constat ex supra tractatis de essentia causæ liberæ; est enim de ratione ejus, ut, positis omnibus prærequisitis, ad agendum adhuc maneat indifferens; causa autem propria et proxima horum effectuum contingentium est causa libera. Declaratur præterea in communi hoc modo, quia hæc causa est voluntas, et in illa præcise sumpta, certum est et constans hoc non posse cognosci; sumo ergo omnia quæ adjunguntur voluntati, et dicuntur ita determinare illam in actu primo, ut jam possit in ea cognosci effectus; et interrogo an illa omnia ex necessitate naturæ eveniant, ita ut voluntas non contingenter, sed necessitate quadam naturali in illo statu constituatur, vel cum contingentia et libertate. Si hoc secundum dicatur, restabit quærendum quomodo cognoscatur voluntatem esse constituendam in eo statu, cum quid contingens

sit; et si hoc ipsum dicatur cognosci in aliqua priori causa, rursus idem de illa interrogabimus, et nullus erit quæstioni finis, nisi vel sistamus in causa necessario agente, vel in effectu qui non possit cognosci in causa sua. Si autem concursus illorum omnium, quæ determinant voluntatem, dicatur necessitate quadam naturali evenire, perit libertas, quia causa, quæ necessitate naturæ determinata est ad unum, non agit libere, nam hæc duo sunt contradictoria; sed talis causa necessitate naturæ determinata est ad unum, quia necessitate naturæ dicuntur illi adungi vel superaddi, quæ illam determinant ad unum; ergo.

5. Vel aliter potest hoc dilemma proponi: nam vel concursus omnium illarum conditionum, quæ dicuntur determinare libertatem, provenit ab extrinseco, ipsa voluntate solum passive se habente; vel medio influxu libero ipsiusmet voluntatis. Si primum dicatur, sequitur impediri semper seu tolli usum libertatis, cum voluntas ab alio ad unum determinetur, prius quam ipsa libertate sua utatur, quæ illatio sæpe est in superioribus probata, libro primo et tertio. Nec refert si quis dicat posse hanc determinationem voluntatis esse moralem, et non physicam, ideoque non impedire libertatem. Hoc (inquam) non obstat, quia illa determinatio moralis, qualis esse potest, non est necessaria, nec semper, imo raro occurrit; hæc autem futura conditionata non solum cognoscuntur in his effectibus qui proveniunt a voluntate sic determinata, sed etiam in his quæ sunt a voluntate omnino indifferente, imo et interdum in his quæ sunt a voluntate in oppositam partem magis propensa, ut de peccato Adæ, et de aliis similibus dicebamus; tum etiam quia illa determinatio, licet fortassis talis sit ut actus sit suo modo infallibilis, non tamen est tanta, ut repugnet omnino, et implicet contradictionem aliter evenire quam iudicatum est; quod tamen in veritate divinæ scientiæ reperiri necesse est, ut est etiam in superioribus tactum.

6. *Occurritur responsioni.*—Si vero dicatur in illis conditionibus includi aliquem influxum liberum ipsiusmet voluntatis, facile rejicitur talis responsio, quia influxus liber voluntatis proxime non est nisi in aliquem actum secundum ab ipsa voluntate elicitum, et mediante illo in aliquem alium effectum; ergo talis influxus liber non est unum ex prærequisitis in causa libera ad actum liberum efficiendum,

sed est ipsa effectio actus liberi. Unde cognoscere actum liberum futurum in tali effectione futura, non est cognoscere in causa, sed in se. Nisi fortasse sermo sit de aliquo posteriori actu, qui in alio priori cognoscatur, quod nil refert ad quæstionem de qua tractamus, quia non dubitamus quin, supposito uno actu libero, possit in eo alius cognosci, sub hac conditionali (verbi gratia): Si quis amet et non habeat, desiderabit; hoc autem modo non cognoscitur contingens, ut sic, sed necessarium ex suppositione, et sub ea ratione qua necessarium est; et tunc relinquatur quæstio eadem de illa suppositione libera, quomodo cognoscatur esse futura, si causa ejus in tali dispositione constituatur. Atque item illa responsio non habet locum in primo actu seu primo influxu libero, quomodo, scilicet, sub ea conditione cognosci possit, cum tamen tota difficultas sit de primo actu et prima effectione libera; nam hæc scientia ad ista omnia extenditur, ut ex probationibus superius adductis constat.

Præcluditur evasio quædam.—Præterea declaratur in hunc modum; nam si hoc modo hæc conditionales cognoscuntur, revera cognoscuntur in vi illationis, quia cognoscitur consequens in antecedente, quia cognoscitur ex vi ejus infallibiliter futurum; ergo et ex necessitate; nam infallibilitas, quæ oritur ex vi antecedentis per se sumpti, nulla alia facta suppositione ex parte consequentis, requirit necessitatem in causa prout antecedit usum libertatis; talis autem necessitas est necessitas simpliciter, et libertati repugnat. Confirmatur etiam a posteriori, quia, si ex comprehensione causæ posset cognosci futuritio talis effectus, angelus posset hujusmodi conditionalem propositionem cognoscere, quia comprehendit humanam voluntatem, quoad potestatem ejus, et quoad omnes conditiones requisitas ad operandum ante usum libertatis; ergo etiam cognoscet quid faciet, his vel illis conditionibus positis. Respondent quidam non esse parem rationem, quia, licet angelus comprehendat, non tamen supercomprehendit sicut Deus; sed contra, quia aut hæc vox importat excessum perfectionis in cognitione solum ex parte cognoscentis, aut ex parte rei cognitæ. Primum solum nihil refert, quia si cognitio æque manifestat totum id quod est in objecto, et quantum ex parte objecti cognoscibile est, etiam manifestat quidquid ex vi talis objecti cognosci potest, imo hoc pertinet ad rationem comprehensionis;

et ille excessus ex parte cognoscentis solum quasi materialiter se habet ad cognoscendum unum in alio, seu ex alio. Unde si, comprehensa tali causa cum omnibus conditionibus ejus, ex vi ejus non cognoscitur quid faciet, quantumcumque ex parte cognoscentis supercomprehendatur, id est, licet perfectiori ac perfectiori actu comprehendatur, nunquam poterit talis effectus ex vi talis causæ cognosci. Si autem dicatur alterum, aperte sequitur alteram illarum cognitionum non esse comprehensionem, quia id comprehenditur, quod omnino est (ut sic dicam) intra comprehensionem, ita ut ex parte objecti nihil illum lateat; repugnat ergo esse comprehensionem, et superari ex parte objecti ab alia cognitione.

7. *Respondetur ad Augustinum.*—Neque testimonia aut locutiones Augustini illi favent sententiæ: aliud est enim, ad cognoscendos hos actus liberos de causa sua, seu de voluntate, in tali occasione applicata, necessarium esse comprehendere causam ipsam seu voluntatem, et omnia quæ illam circumstant; aliud vero ex vi comprehensionis causæ cognoscere talem effectum. Primum est verum, quia cognitio talis effectus supponit et requirit perfectam cognitionem causæ; secundum autem est falsum, ut ostensum est, neque sequitur ex primo, quia potest effectus cognosci de causa, seu emanaturus a causa, non in ipsa causa, sed in ipsamet emanatione in se cognita, vel ut præsentem, vel ut futura absolute, vel sub conditione. Augustinus ergo affirmat primum, non autem secundum.

Secunda sententia declaratur.

8. Secunda sententia est, cognoscere Deum hujusmodi conditionata futura in decreto suæ voluntatis. Quod si objicias Deum nihil de his sua voluntate decrevisse, cum simpliciter futura non sint, respondent hujus sententiæ auctores, Deum non cognoscere hæc in absoluto decreto, quo voluerit illa esse aut fieri, sed in decreto includente eandem conditionem in objecto. Itaque fingit hæc sententia Deum, præter ea quæ absolute decrevit fieri a causis liberis, decrevisse etiam omnia quæ a quacumque voluntate possibili futura essent, si sub hac vel illa conditione crearetur, imo et omnia quæ ipsamet voluntas divina faceret, si aliæ occasiones vel circumstantiæ ad operandum se illi offerrent. Hanc sententiam docuere nonnulli ex his auctori-

bus modernis (Cumel., 1. 2), qui prædefinitionem Dei requirunt ut causam simpliciter necessariam et essentialem actuum humanorum, confundentes prædefinitionem cum concursu. Inter antiquos vero potest hæc opinio attribui Scoto et aliis, qui dixerunt cognoscere Deum contingentia, quæ aliquando sunt futura, in decreto aliquo suæ voluntatis, quanquam illi de hoc conditionato decreto nihil expresserint.

9. *Ratio contra superiorem sententiam.*—Alii vero tantum ab hac sententia dissident, ut impossibile eis videatur habere Deum hujusmodi conditionata decreta. Quia voluntas illa non potest esse necessaria in Deo quoad specificationem (ut sic dicam), quia voluntas divina non est ex se determinata ad volendum hoc potius quam illud circa creaturam liberam, quacumque conditione posita, et seclusa alia priori voluntate vel permissione Dei. Neque etiam est necessaria quoad exercitium, quia Deus circa creaturas nullam necessariam voluntatem habet, nisi fortasse simplicem complacentiam de illis, ut possibiles sunt, quatenus hac ratione connexionem habent cum sua omnipotentia; sub quacumque autem alia ratione, sub qua non habent talem connexionem, vel cum omnipotentia, vel cum bonitate aut beatitudine Dei, non est cur Deus necessario exercent aliquem actum voluntatis circa illas. Rursus nec talis actus potest esse liber, quia non potest intelligi actus liber in Deo, nisi ex eo resultet pro aliquo tempore mutatio in creatura; sed ex illa voluntate conditionata, nulla resultat mutatio in creatura aliquo tempore futura; quia ex vi talis voluntatis creatura nunquam erit, absolute loquendo, et conditionalis nihil ponit in esse; ergo talis voluntas non est possibilis. Major patet, quia talis voluntas non potest esse in Deo per mutationem Dei; ergo oportet ut sit cum mutatione creaturæ, quia, cum inter illa duo extrema, scilicet voluntatem Dei et creaturam, mediet nova relatio saltem rationis, necesse est ut illa saltem remote fundetur in mutatione alterius extremi, quia illa relatio non est conficta sine aliquo fundamento in re.

10. *Non probatur præcedens discursus.*—Sed ego non censeo hujusmodi voluntatem esse simpliciter impossibilem in Deo, tam circa volenda ab ipso Deo, quam a voluntate creata. Cur enim non potest Deus nunc habere hanc voluntatem: Si crearem talem Angelum, prædestinarem illum; aut: